Shri Raghunatha Temple MSS. Library,
JAMMU

No. ४५८०

Title प्राजापत्येष्टि०

Author *

Extent ७ पत्राणि Age सं० १६६४

Subject सूत्रपद्धति०

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

1

प्राजापत्यविधिः

४५९०

4590

F. = 7

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

जानीदेवरुक्ष विभागे

अलिपिः

[illegible]

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रीनृसिंहजयासायंहोमानन्तरं यजमानस्य पत्न्या वा मरणा
शंकायां तद्दिवसप्रातर्होमः। यदिजीवेत्तदा तत्तस्य करणं नास्ति। प्रा
णीमासस्यागे न्तते चेन्मरणाशंकायां तादेव न पिंड पितृयज्ञः। न
पिंडान्वाहार्यश्राद्धं चांदर्शयावत्सद्होमस्ततोदर्शेष्टिमं उनः।
पर्वणीरं ज्ञानंतरं चेन्मरणाशंका तदेवावशिष्टानि सर्वाणि समाप
नीयानि। होमे प्रारब्धे उन्नयनात्प्राग्यदि मरणं तदा हुत्वाऽदि
वं गार्हपत्ये प्रक्षे स्रुचं उन्नयनादूर्ध्वं चेन्मरणं तदाहवनीये
प्रक्षिपेत्। इष्टिप्रारब्धायां हविरासादनात्पूर्वं मरणं तदा १
हविर्गार्हपत्ये प्रक्षिपेत्। वेद्यां हविरासादनात्पूर्वं चेत्तदाहव

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नीये प्रक्षिपेत्॥ आरंभमात्रे चेत्तदा किमपि न कर्त्तव्यं। ततो होमे

ष्ट्यादि न कर्त्तव्यं॥ आवसथ्य होमपक्षादि कर्म्मादि किमपि न समा

पनीयं। परस्पर मसंबंधस्तु निन्नाः चा ब्रमरणा समये वेदमध्ये यजमा

नं प्राकूशिर संसंस्थाप्य ईशावास्य शारीर ब्राह्मण पुरुष सूक्तं

दि पठेत्॥ अग्नेः को पुत्रादि श्रावयेत्॥ ततः स्नान विष्णुपूजन

दानो गोपीचंदन लिप्तांगः शंखचक्रो द्यलंकृत तुलसी रुद्राक्षमा

लाधरः सन्निहित शालिग्राम शंखचक्र घंटादि रूपलिप्तास्ती र्ण द

र्भवीकीर्णा ति लचूर्णमिश्रो हर्येक शरणः सत्यधिकारे स्नान शानं

नियच्छेत्॥ मृतं पुनः स्नापयेत् स्नापयित्वा गंधपुष्पादि निरसं

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

सत्यांहारिद्रवस्त्रेणाच्छादयेत्॥पुत्रो दक्षिणाग्निमुखोपसव्ये
न सर्वं कुर्यात्॥ मृते प्रेतोद्धाननिमित्तं लौकिकाग्निपक्वौदने
नैकोद्दिष्टश्राद्धं कुर्यात्॥भोजनस्थाने सुवर्णदेयं॥आहवनीयद
क्षिणाग्न्योः सन्त्यरिसमूहानादि पंचभूसंस्कारानुल्लेखागार्ह
2 पत्यादुद्धरणं॥गार्हपत्याहवनीयदक्षिणाग्निषु षष्ठ्यां गोम
यपिंजादियुक्ता नास्थाली नाम भिन्नयरां॥एवं स्थालीषु संत
पाग्नयः संपद्यते॥ॐ जस्थास्तनौ लौकिकाः॥शाकटे प्राग्रीवमृगं २
लोमत्वक्षाजिनमास्तीर्यतत्र शरीरारोपणं॥मस्तकं शाटाग्रे च
रणौ पश्चात्तु तथा॥स्वनाम चिह्नानि संतापाग्निस्थालीत्रयं स्वनां

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

=स्पग्नि

मविकृसच्यावसथ्यस्थाली पाकमिति =[illegible]न स्थाली पव
कंशटेस्था पं। =आज्यं। तिला: दर्भा: पृषदाज्यं। सप्त हिरण्यशा
कला। नि। लौकिकाग्निपक्वौदनपूर्णस्थालीद्वयं इत्याद्युपहारान्
गृहीत्वा वृद्धपुर:सर: =उपवीती अपसव्यमन्त्रै: पठं त: श्मशानं गच्छेत्।
लौकिकाग्निपक्वौदनेन मृत: स्थाने शावो नाम तिष्ठेयं द्वारशा
खायां पाथ्य तिष्ठेयं। विश्राम निमित्तमेकोद्दिष्टं खेचर निष्ठेयं।
नचरे: मुकन्नूत =अवनेनिक्ष्वेति। =अमुकन्नूत एष ते पिण्ड: प्र
त्यवनेजनं। श्मशानं गत्वा द्वितीयस्थालीसंस्थौपक्वौदनेन
दाहानिमित्तं एकोद्दिष्टं स्याद्। ग्रामात् =उपनसासहदक्षिण

© Dharmartha Trust J&K: Digitized by eGangotri

स्यांदिशिगत्वासमेबकुलतरोर्वाविशुद्धप्रदेशेवाद्विरिणीप्रमुखा
औषधीरुद्धृत्यचितासाधनवेदिंतत्रवासतत्समूहनादित्त
त्वास्थास्थितानांत्रयाणांसंतापजाग्निनांस्वेषुस्वेषुस्थानेषु
स्थापनाययदिमार्गेतनवाऽग्निःस्यांततःतदानत्रमथित्वापू
र्ववत्संतापाग्निंतत्रचास्थानंवेदेरुत्तरतःसर्वोद्धृतयोःसन्ध्या
वसथ्ययोःस्थापनंवेदिमध्येचिताकरणंस्वयमेवकेशश्म
श्रुकृन्तनंकेशादीनांभूम्यांनिक्षेपःतीर्थोदकेनदद्वस्नपना
स्नानंघृतेनप्रेतशारीराभ्यञ्जनंचितायाःउपरिप्राचीनमुत्त 3
रलोमत्तत्तल्लाजिनमास्तीर्यतत्रैतेप्राक्शिरसमुत्तानारोपयंति

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ध्रयमुखेनासिकयोः चक्षुषोः कर्णयोः सप्तशकलानि प्रक्षि
पेत्। अथ पात्रस्थापनमाश्वलायनसूत्रात्। सर्वाणि पात्रा
णि प्रागग्राणि शिरोग्राणि। जुहूं घृतपूर्णां दक्षिणहस्ते। वामे रि
क्तामुपभृतं। उपरि ध्रुवां। विकंकतं स्रुवं दक्षिणनासीकायां। प्रा
शित्रहरणं कर्णयोः। ऊरसा मुष्टिसंयुतं प्रणीतापात्रं शिरसि। पार्श्व
योः सूर्प्पौ एकं चेद्द्विधा कृत्वा पार्श्वयोः स्थाप्यं। पृषदाज्यपूर्णां द्रा
गग्रामिसापात्रीमुदरे। अग्निहोत्रारणिद्वयमुत्तराग्रमंजयोः।
उत्तौलूखलमुसले अंजोरुसंधौ। अपवर्ष्यारणिद्वयमूरुद्वये। अन्या
नि श्रौतानि स्मार्तानि वा यज्ञपात्राणि वजरुमेध्येन त्वपरि।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ऽपवसथ्याग्निसमीपे स्थापयेत्। खादिरं स्रुवं वैकंकती ऽग्नि
होत्रहवणीं वज्रमेतत्त्रयं ऽप्याकृतिदानानंतरं स्थापयेत्। स्थाली
दृषदुपलकपालानामुकप्रक्षेपः। सोऽहमयानितेजसानिवब्रह्म
णायदद्यात्। ततः ऽप्याज्यस्थाल्यां निरुप्याज्यमधिश्रित्य स्रुक्स्र
वं संमृज्याज्यमुद्वास्योत्पूयावेक्ष्य सत्त्वकूहीतेन समित्पूर्वामाहव
नीये होमः। ऽग्निहोत्रहवण्यां खादिरं स्रुवमाज्यपूर्णां निधाय ति
ष्ठन्नाहवनीये समिधमाधायोपविश्य। ऽस्मात्त्वमधिजातोसि त्व ४
दयं जायतां पुनः। ऽसौ स्वर्गाय लोकाय स्वाहेति जुहुयात्।
इदमग्नये। खादिरं स्रुवं वामनासिकायां स्थापयेत्। मुखेऽग्नि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

होत्रे हवर्णी। दक्षिणा हस्ते वज्रं। पत्न्याश्च नखकेशादि नवापयेत्।
शेषं पति समानं। मंत्रारूहणीयाः ततउदकधारां त्वचा पृष्ठतस्त्रि
तामनवलोकयन् संस्कारककर्ता स्नानार्थमग्रतोगच्छति। संस्कारा
नरं सर्वे गृह्योक्तं कुर्युः नद्याः उदकांतं गत्वा। समीपस्थ शालकं
वाजामातरं वा अन्यं वाज्येष्ठं सपिंडाउदकं याचेरन्। उदकं करि
ष्यामहे इति मंत्रेण। स चाशतवर्षं प्रेतेकुरुध्वं। मा चैवं पुनः शतवर्षं
च कुरुध्वमिति प्रब्रूयात्। सर्वेऽपसव्यं त्वचामुक्तशिखा एकवस्त्रा स
व्यहस्तानामिकयाऽपनोघोदकं। अपनः शोशुचदघमिति मंत्रे
णा दक्षिणाभिमुखाः सकृन्निमज्जंताः अवमज्य अपमुक

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

गोत्रस्यामुकशर्मणस्तृप्तये तदुदकं मया दीयत इति सकृत्सकृद्दत्वांजु

लिनोदकं दद्युः। पुनः स्नात्वाचम्य वस्त्रस्योत्तरं भागं परिधाय दृढं

वदाच्छाद्याचम्यारीतीन्भूताः कनिष्ठपूर्वाः गृहद्वारि निंबपत्राणि

विदश्याचम्योदकमग्निं गोमयं गौरसर्षपं तिलांतिलवत्स्पृष्ट्वा। अ

5 श्मानमाक्रम्य गृहं प्रति प्रविशंति प्रवेशानंतरमुदकदानानंतर

रं यथास्वाचारं अश्रुवोदे शेमृदु तिसंशाद्वले वोपविष्टान्ज्ञातीनन्य

बांधव इतिहासपुराणैः याज्ञवल्क्योक्तमंत्रैश्च विशोकान्कुर्युः॥

गं त्रीयसुमती नाशमित्यादिमंत्रत्रयेण विशोकीकरणं। जलमकाद ५

माकाशेस्थाप्यं क्षीरं च मन्मये। प्रेतात्र स्नाहि पिबत्र इति मंत्राभ्यां॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

क्षीतलजलक्षारलवणैर्नरानं पृथक् पृथक् छित्तिशयनात्स्मा
र्त्तस्मार्त्तधर्मवेदाशौचं नवति। चतुर्थेह्नि संचयनं। तन्निमित्तमेको
द्दिष्टं श्राद्धं। पलाशवृंतैः प्रत्येकमस्थिवेष्टनं। अंगुष्ठकनिष्ठाभ्यां
पलाशपुटे न्यासनं। शमीपत्रावकाकर्द्दमानां स्मशाने प्रक्षेपः। अस्थी
नि घृतेनाभ्यज्य पवित्रसुरभिद्रव्यैर्वासयेत्। आग्नेय्यां यवाकारग
र्त्ते खननं। दर्भास्तरणं। हारिद्रवस्त्रेणाच्छादनं। वाकू इति मंत्रेण
ऽपस्थिनिवापः। स्मशानदेवतानां गन्धादिभिः पूजनं। चितासंनिधौ स
क्षीरपात्रस्थापनं। उत्तमांगोद्भवानामस्थ्नां गंगादितीर्थेषु प्रक्षेपार्थं
सुगुप्तरक्षणं। शेषसास्थिभस्मजलेप्रक्षिपेत्। पिंडीकरणानंतरं
उत्तमांगोद्भवोत्तमास्थीनि महातीर्थेषु प्रक्षिपेत्॥ इत्यादि तान्निदर्द

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

मध्ये
=याज्या

न विधिः॥ अथ प्राजापत्येष्टिः॥ प्राजापत्योष्टाकपालः पुरोडाशः॥ व्री
हियावे र्वा। सद्यो दद्य च्छ्ये। पंचदशो वज्रः। सर्वस्वं द[illegible] क्षिणा॥ प्रजाप
तयेनुब्रूहि॰ हिरण्यगर्भश्च॰ विधेम॥ प्रजापतिं प्रजाया ये यजामहे॰ प्रजा
पति प्रजापते न त्व॰। एणां वौषट्॥ इदं प्र॰। पुरोनुवाक्यायां विकल्पः। प्रजा
पतयेनुब्रूहि॰ प्रजापते न त्व॰ एणां॰। ये॰ हे। प्रजापतिं तवेमे लोकाः प्रदि
6 शो दिशश्च परावतो निवत ऊर्ध्व तश्च। प्रजापते विश्वसृज जीव धन्य इदन्नो
देव प्रति हर्य हव्याम॰ वौषट्। इदं प्रजापतये। ततः स्विष्टकृत्। दक्षिणा
यां विशेषः। इदं व सर्वस्वं दक्षिणा प्रजापतिः प्रीयतां ब्रह्मादिभ्यो दत्तं विभज्य।
इष्टिं प्रान्ते अरणी विदार्य शाकलीं त्वये गार्हपत्ये मथ्यमुल्कां ज्ज्वलमा ६

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नेमुखं प्रसार्य ऽयं ते योनिरित्यात्मन्यग्निं समारोप्य ततः आवस
थ्यारणीं शकलीकृत्यावसथ्ये वह्निं प्रज्वलमाने मुखं प्रसार्य ऽयं
ते योनिरित्यात्मनि स्मार्त्ताग्निरपि समारोपं कुर्यात् ऽपद्य: संन्यस्तइ
ति षड्भिः सूर्यमुपस्थाय प्रव्रजेत् यज्ञपात्राणि जले क्षिपेत् यदि
पन्यर्थं ऽरणीरहृत तितदा हद्ध्यांते गार्हपत्ये ज्वलमाने आत्मसमा
रोपः ऽपत्रा पिपद्धे पात्राणि जले प्रक्षिपेत् इति प्राजापत्येष्टिः ॥
संवत् १६६४ वर्षे विदि ए ज्ञ कृ लिखितं ॐ कीकाकेन परोपका ७
राय ॥ शुभं भवतु ॥ श्री रस्तु ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री
...रामचंद्र पुस्तकं

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri